

RECENZJE CRITIQUES

PANORAMA DU TOURISME EN FRANCE, 1984,
REVUE DE GÉOGRAPHIE DE LYON, VOL. 59, NO. 1—2

Z okazji XXV Kongresu Międzynarodowej Unii Geograficznej, który odbył się w 1984 r. w Paryżu, geografowie francuscy przygotowali specjalny numer lyońskiego przeglądu geograficznego zatytułowany *Panorama turystyki we Francji*. Zeszyt ten został przygotowany głównie z myślą o zagranicznych uczestnikach Kongresu.

Turystyka we Francji jest zjawiskiem masowym, stąd też odgrywa istotne znaczenie w sferze ekonomicznej kraju, jak również rosnącą rolę w bilansie handlowym. W 1983 r. saldo turystycznego bilansu handlowego wynosiło +21,5 mld franków. Cudzoziemscy turyści wydali we Francji 54,3 mld franków, zaś Francuzi wydali za granicą 32,8 mld. Znaczenie międzynarodowe turystyki francuskiej jest także podkreślone faktem, iż Francja posiada największy w Europie park hotelowy (1,6 mln łóżek).

Ze względu na wspomnianą masowość wyjazdów turystycznych zarówno krajowych, jak i zagranicznych a także związane z nimi różnorodne konsekwencje społeczne, gospodarcze i przestrzenne, geografowie francuscy od wielu lat prowadzą intensywne badania naukowe tych zjawisk. Znacznie mniejsze natomiast zainteresowanie wzbudzały wśród geografów studia nad wypoczynkiem *loisirs*. Wynikało to głównie z tego, iż geografowie francuscy, bardzo przywiązani do studiów przestrzennych, dostrzegali w turystyce przedmiot badań geograficznych, natomiast nie widzieli go w wypoczynku. Należy jednak podkreślić, iż obecnie zaznacza się trend w orientacji badań w tym kierunku; przeprowadzane są one często we współpracy z socjologami.

Prezentowany zeszyt „Revue de Géographie de Lyon” daje ogólny przegląd podstawowej problematyki badawczej turystyki we Francji. Wyrazem wspomnianych tendencji badawczych jest zaprezentowanie aż

ośmiu artykułów z tematyki tradycyjnej (wakacje Francuzów, drugie rezydencje, baza noclegowa i regiony turystyczne, turystyka w środowisku rolniczym, turystyka nadmorska, górską, zagraniczną, turystyczne wyjazdy zagraniczne Francuzów) i tylko jednego poświęconego problematyce wykorzystania czasu wolnego w aspekcie geograficznym. Autorami prac są znani profesorowie uniwersytetów, od wielu lat specjalizujący się w problematyce turystyki. Artykuły zamieszczone w prezentowanym tomie można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej, liczniejszej, należą te, które omawiają dane zjawisko na podstawie istniejących statystyk (artykuły: Emila Flamenta, Joëla Mirloupa, Janine Renucci, Bernarda Barbiera, Jeana-Michela Dewailly oraz Georgesa Cazes). Do drugiej zaś te, które dokonują na podstawie istniejącego dorobku bilansu badań danego zagadnienia czy problemu (artykuły: Michela Bonneau, Jacky Herbina, Daniela Clary). Prace te zawierają bogate zestawy wybranych pozycji bibliograficznych.

Pierwszą prezentowaną pracą jest artykuł pt. *Wakacje Francuzów*. Autor — E. Flament — na podstawie wyników ankiet przeprowadzonych przez Narodowy Instytut Statystyki i Studiów Ekonomicznych (odpowiednik polskiego GUS) analizuje zmiany, jakie zaszły w ciągu 10-lecia (1972—1981) w wielkości wyjazdów wakacyjnych*, dokonuje podstawowych charakterystyk uczestników tych wyjazdów, a także miejsc i regionów docelowych oraz rodzajów wykorzystywanej bazy noclegowej.

Artykuł J. Mirloupa *Wypoczynek Francuzów: podejście geograficzne*, poświęcony wykorzystaniu czasu wolnego, reprezentuje geograficzne podejście w badaniach nad wypoczynkiem. Jak pisze autor na wstępie, był to temat zaniedbany przez geografów francuskich, którzy dostrzegali w nim tylko aspekt socjologiczny. Według autora czas wolny stanowi pole do badań dla różnych dyscyplin. Zajmuje bowiem ciągle rosnącą pozycję w życiu i budżecie rodzin jak również implikuje zmiany w przestrzeni i gospodarce regionów. J. Mirloup omawia zmiany długości czasu wolnego, jego miejsce w budżetach gospodarstw domowych, a także sposoby wypoczynku w aspekcie geograficznym. Autor wydziela typy wykorzystywanych przestrzeni, a także wskazuje na różne sprzeczności (ekonomiczne, środowiskowe, socjalne), wynikające z czasu wolnego i użytkowania przestrzeni.

* W 1964 r. Narodowy Instytut Statystyki i Studiów Ekonomicznych (l'INSEE) ustalił definicję wyjazdów wakacyjnych, obowiązującą po dzień dzisiejszy. Do wyjazdów wakacyjnych zaliczane są wszystkie pobyty poza miejscem stałego zamieszkania trwające powyżej 4 dni (M. Boyer, 1972, *Le tourisme*, Editions du Seuil, Paris, s. 9).

Masowy rozwój drugich domów we Francji (w 1982 r. — 2 258 342) spowodował, iż geografowie interesują się tym zjawiskiem od wielu lat. W omawianym tomie artykuł *Drugie rezydencje we Francji* prezentuje J. Renucci. Autorka, głównie na podstawie danych z 1982 r., analizuje ten specyficzny dla Francji fenomen w wielu płaszczyznach. Omówione zostały: wzrost ilościowy drugich domów, ich rozmieszczenie w poszczególnych departamentach, a także wielkość, wyposażenie, czas użytkowania oraz kategorie społeczne właścicieli. W artykule zwrócono uwagę na konsekwencje socjoekonomiczne dla przestrzeni wiejskich i miejskich wynikające z obecności drugich domów. Należy bowiem zaznaczyć, iż 41,4% wszystkich drugich domów we Francji znajduje się w miastach.

Artykuł nt. bazy noclegowej i regionów turystycznych prezentuje B. Barbier. W opracowaniu tym autor analizuje — wg departamentów — wielkość bazy turystyczno-wypoczynkowej (drugie domy, hotele, kempingi i pozostałe). Dane te, jak również dotyczące ruchu turystycznego posłużyły do przeprowadzenia zgeneralizowanej regionalizacji. B. Barbier dzieli Francję na cztery podstawowe regiony (nadmorski, górski, region paryski i reszta kraju), a także dokonuje ich charakterystyk.

Zupełnie inny charakter od opracowań dotychczas omówionych ma artykuł M. Bonneau zatytułowany *Turyzm i wypoczynek w środowisku rolniczym we Francji. Bilans 30 lat badań geograficznych*. Zaprezentowano w nim cztery tematy: turystyka wiejska i jej związki z miastem, turystyka wiejska w aspekcie nowej szansy dla środowiska rolniczego, zagospodarowanie turystyczne przestrzeni rolniczych oraz turystyka wiejska a środowisko naturalne. Tematy te odzwierciedlają prowadzoną przez francuskich geografów problematykę badań. Zawarte są w nich aktualny stan oraz ewolucja turystyki na terenach rolniczych na przestrzeni ostatnich 30 lat, jak i główne prace poświęcone tej nowej funkcji gospodarczej i społecznej w środowisku rolniczym. Autor powołuje się na 29 pozycji bibliograficznych.

Artykuł D. Clary *Turyzm nadmorski. Bilans badań* omawia podstawowe kierunki badań prowadzonych w regionach nadmorskich, począwszy od pierwszej pracy naukowej (robionej na stopień), a poświęconej wyłącznie problemom turystyki na wybrzeżach, tj. od 1963 r., do prac ostatnich z 1982 r. Autor analizuje procesy konsumpcji przestrzeni przez turystykę, politykę zagospodarowania turystycznego terenów nadmorskich, jak również rolę turystyki w życiu gospodarczym i społecznym. Różne aspekty turystyki nadmorskiej są we Francji przedmiotem bardzo licznych opracowań. Świadczy o tym m. in. ilość cyfo-

wanych przez autora najważniejszych opracowań w tym zakresie (44).

Obok turystyki nadmorskiej, najpopularniejszym tematem badawczym jest turystyka górski. Badania geograficzne poświęcone przestrzeniom górskim użytkowanym turystycznie (szczególnie alpejskim) są we Francji coraz liczniejsze i różnorodniejsze. J. Herbin w artykule nt. podejścia naukowego w badaniach turystyki górskiej dokonuje bilansu współczesnego stanu badań (z lat osiemdziesiątych). W krótkich sześciu częściach autor omawia kolejno: źródła statystyczne, politykę i modele zagospodarowania turystycznego w górach, percepcję przestrzeni turystycznej, formy turystyki górskiej, wpływ turystyki na życie ekonomiczne i społeczne a także jego związki ze środowiskiem naturalnym. Mimo iż artykuł opiera się na wybranych pracach, które ukazały się w latach osiemdziesiątych, wykaz bibliograficzny obejmuje 72 pozycje.

Dwa ostatnie opracowania poświęcone są turystyce zagranicznej. Francja jest bowiem krajem, w którym zagraniczny ruch turystyczny odgrywa dużą rolę. Kraj ten mieści się w światowej czołówce zarówno pod względem wyjeżdżających (1982 r. — 17 mln osób), jak i przyjmujących (1981 r. — 27,5 mln osób) największą liczbę turystów.

J. M. Dewailly w artykule *Turystyka zagraniczna we Francji* w kolejnych podrozdziałach analizuje źródła statystyczne, turystykę zagraniczną jako zjawisko masowe (ewolucję frekwencji turystycznych, rodzaje pobytów, pochodzenie zagranicznych turystów), regiony koncentracji zagranicznego ruchu turystycznego (w tym rodzaje wykorzystywanej bazy noclegowej) a także konsekwencje dla przestrzeni. Załączony wykaz najważniejszych prac obejmuje 19 pozycji.

Artykuł G. Cazes poświęcony jest turystycznym wyjazdom Francuzów. Autor omawia ewolucję wyjazdów (1957—1982), kierunki, a także ekonomiczny bilans turystyczny na przestrzeni 22 lat (1960—1981).

Do prezentowanego tomu załączony jest aneks statystyczny, opracowany przez Lise Coulet, zawierający podstawowe dane dotyczące francuskiej turystyki zarówno krajowej, jak i zagranicznej.

Ponadto zeszyt „Revue de Géographie de Lyon” zawiera bardzo bogaty wykaz prac traktujących o regionie Rodan-Alpy, a także dział recenzji oraz wspomnienie pośmiertne o Charlesie Avocat wraz z wykazem jego publikacji.

Dzięki temu specjalnemu numerowi lyońskiego przeglądu geograficznego czytelnik może sobie wyrobić pogląd na znaczenie ekonomiczne i społeczne turystyki francuskiej, zrozumieć jego oryginalność, dostrzec

rolę, jaką odgrywa w organizacji przestrzeni a także poznać wkład, który wnoszą geografowie francuscy w tę wiedzę.

Dr Elżbieta Dziegieć
Zakład Geografii Miast i Turyzmu
Instytutu Geografii Ekonomicznej
i Organizacji Przestrzeni
Uniwersytetu Łódzkiego
al. Kościuszki 21
90-418 Łódź

Wpłynęło:
10 czerwca 1985 r.

STEPHEN L. J. SMITH, 1983, *RECREATION GEOGRAPHY*,
LONGMAN GROUP LTD., LONDON — NEW YORK, S. 220

W ramach serii wydawniczej „Themes in resource management” publikowanej pod kierunkiem prof. Bruce Marshalla z Uniwersytetu Waterloo (Ontario, Kanada) ukazała się w roku 1983 interesująca i wartościowa praca S. L. J. Smitha *Geografia rekreacji*.

Autor, profesor Uniwersytetu Waterloo, jest znanym specjalistą w dziedzinie geografii rekreacji, naczelnym redaktorem „Recreation Research Review”, pisma o zasięgu międzynarodowym. Głównym przedmiotem jego zainteresowań są problemy teoretyczno-metodyczne i w tym zakresie posiada on znaczący dorobek.

Recenzowana książka stanowi właściwie przegląd metod i technik przydatnych geografom w badaniach nad rekreacją. W tym miejscu chciałbym zwrócić uwagę Czytelnika na dwie sprawy: doboru metod i sposobu ich prezentacji oraz zakresu, w jakim autor używa terminu „rekreacja”.

W pierwszym przypadku rzuca się w oczy swobodne korzystanie z dorobku światowego, co jest raczej ewenementem w literaturze amerykańskiej. Autor koncentrując się przede wszystkim na osiągnięciach północnoamerykańskich prezentuje i omawia krytycznie propozycje metodyczne z innych krajów w tym również socjalistycznych (głównie Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Polski, NRD, Bułgarii i Jugosławii). Szeroka znajomość literatury światowej, ograniczona jedynie barierą językową (autor omawia tylko prace opublikowane po angielsku lub niemiecku), pozwoliły S. L. J. Smithowi ująć problemy metodyczne bardziej wszechstronnie, dzięki czemu wysuwane przezeń propozycje mają szerszy, ponadregionalny wymiar.

Druga sprawa dotyczy stosowanego przez S. L. J. Smitha zakresu